

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Compendium Sacrorvm Ritvvm Et Caeremoniarvm

Vinitor, Gerlacus

Coloniae Agrippinae, 1656

XI. De officio feria sexta in Parasceue.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9459

Gauantus
part. 2. c. 17.
n. 20.

sine lumine, in cuius fine non dicitur *Pater* *ster*, nec *Aue Maria*, nec *Credo* sicut nec crastina die.

14. Denique laborandum ut mandatum illud sit sobrium ac religiosum, multi enim isto dicitur taliter mandatum seruant, ut suis compositio- nibus, alijsque excessibus non vereantur ieiunium Ecclesiasticum violare, & casu quo aliquid in simili mandato sumendum est, tunc potius a prandio abstinendum, quam ut illius mandati occasione pluribus quam una refectione, utantur, seu ut pransi, cavando soluendi ieiunij periculum adeant. Quia qui vnus diei ieiunium soluit rotam Quadragesimam inhonorat.

TITVLVS XI.

De officio feria sexta in Parasceue.

Feria sexta in Parasceue Altare erit omnino nudum cum cruce velata velo nigro, ita ut aptato ut suo tempore facile detegi possit. Super illud altare parari debent sex candelabra coloris obscuro, ferrea aut lignea cum candelis cere communis, nihilque aliud super illud præter Crucem & Candelabra prædicta apponendum.

1. Credentia simplex, linteis cooperta in superiori parte tantum, cum necessarijs ad officium, nempe Bursa cum Corporali & purificatorio, ampullæ cum vino & aqua, cum peluicula & manutergio, Missalia duo cum cussino nigro, mappa oblonga plicata extendenda super Altare initio officij. Velum album oblongum Celebrantis humeris imponendum ad processionem. In alio ioco conuenienti etiam puluina coriacea supponenda Capitibus Celebrantis & ministro- rum

s VI. Tit XI.
n dicitur Pater m
o sicut nec crastin
vt mandatum illo
ulti enim isto die
suis compotatio
n vereantur ieiun
e casu quo aliquid
est, tunc potius a
vt illius mandati
efectioe, vtan
endi ieiunij peri
iei ieiunium sol
onorat.

I.
Parasceue.
are erit omnino
velo nigro, ita
egi possit. Super
delabra coloris
delis cera con
præter Crucem
dum.
cooperta in su
effarijs ad offi
& purificatio
m peluicula &
cussino nigro,
la super Altare
um Celebran
cessionem. In
aria coriacea
s & ministro
rum

rum sacerdotum, initio officij. Tapes magnus pul-
cher violaceus.
3. In cornu Epistolæ apponitur scamnum ob-
longum & omnino nudum pro Celebrante &
ministris si sedere velint.
4. Hora competenti, pulsata campana lignea
dicuntur hora diuina voce humili sine lumine
ad Altare, Celebrans vero & ministri lauant ma-
nus & parant se paramentiis nigris
5. Finita Nona procedunt ad Altare more so-
lito omnes iunctis manibus, Sacerdos cum mini-
stris vnus post alium, vt ad Missam, præcedenti-
bus Acolythis sine candelabris & ministri Sacri
in albis tantum.
6. Cum ad Altare peruenerint, genuflectunt
omnes recta linea in plano ante infimum gradum,
& statim Celebrans & ministri sacri prosterunt
se ponentes capita sua super cussinis ibidem col-
locatis: ita vt genua eorum sint in plano, caput
verò & brachia super gradum altaris, sic prostirati
orant per vnus Miserere spatium.
7. Dum Sacerdos orat cum ministris Acoly-
this interim vnam tantum tobaleam super altare
extendunt, & præterea Missale cum cussino ni-
gro super illud apertum collocant in cornu E-
pistolæ.
8. Sacerdos cum ministris facta oratione, af-
cendit ad Altare, osculatur illud in medio, & ac-
cedit ad cornu Epistolæ, vbi submissa voce legit
Prophetiam sine titulo, stantibus ministris sacris
vt in Introitu Missæ Acolythis ad Credentiam.
9. Interim Lector accipiens librum accedit
ad Altare vbi genuflectit, surgit & accedit ad lo-
cum Epistolæ, vbi sibi ipsi tenens librum, non
trem super legile cantat Prophetiam in tono
lectionis, vocem aliquantulum inflectendo in fi-
ne, eaque completa redit ad medium altaris.
vbi

Cerem. Epif.
lib. 2. c. 25.

vbigenus flectit & erectus redit ad locum suum
& reponens librum.

10. Finita Prophetia à Celebrante, ipse potest sedere super scamnum nudum, & dum ea cantatur, omnes sedent in Choro, eaque finita cantant Tractum.

11. Circa finem Tractus, Celebrans redit ad idem cornu Epistolæ, & stans ibidem cantat, *Oremus*, Tum Diaconus genuflectens ante alios dicit *Flectamus genua*, & statim omnes genuflectunt cum eo, excepto solo Celebrante, Subdiaconus verò ante omnes alios surgens, dicit *Leuatis*, & omnes similiter surgunt.

12. Deinde Celebrans extensis manibus cantat orationem ad quam ministri stant vnus post aliū post Celebrantem, finitaq; oratione Subdiaconus in loco consueto cantat lectionem in tono Epistolæ, in cuius fine non osculatur manū Celebrantis, ipse verò Celebrans interim dum cantatur lectio per Subdiaconum legit eandem lectionem cum Tractu submissa voce, assistente sibi Diacono à dextris, qui non respondet *Deo gratias* in fine.

13. Interim dum à Choro cantatur Tractus eret qui cantaturi sunt Passionem parati Amictibus Albis manipulis & stolis nigri coloris egrediuntur sacristiam omniaque seruantes quæ superius in die Palmarum notata sunt, exceptis, quod non petatur benedictio cum tam à Celebrante, quam à Diacono ad eam partem, quæ legitur in tono Euangelij, dicatur tantum; *Munda cor meum*, sine *Iube Domine*, &c. non deferantur luminaria, neque incensum, Subdiaconusque librum tenens medius inter Acolythos in fine illum non tradit osculandum Celebranti.

14. Dum Cantores inchoant Passionem, Celebrans eandem manibus iunctis incipit in cornu Epistolæ paulò ad eos conuersus vsque ad finem
illius

Illius partis quæ habetur pro Euangelio inclusi-
ue, dicens ibidem *Munda cor meum* non tamen In-
be *Domine, &c.* neq; genua. Et in morte Christi,
nisi cum Cantoribus. Lecta q; postrema parte quæ
vicem gerit Euangelij in eodem cornu Epistolæ,
conuertit se totum ad Cantores. Ministri sacri dū
Celebrās legit Passionē stant vrin Introitu Missæ
manibus iunctis sicut Celebrans, & dū est conuer-
sus ad Cantores post finē Passionis, stant Diaconus
a sinistris ipsius & Subdiaconus a sinistris Diaconi
in recta linea versa facie ad Cātōres genuflectētes
in morte Christi sicut in Dōnica præcedēti.

15. Finita Passione Cantores, factis debitis re-
uerentijs Altari & Celebranti, redeunt prout ve-
nerant ad Sacristiam.

16. Diaconus verò portat librum ad Altare,
dicit genuflexus in loco solito *Munda cor meum*
non petit benedictionem, sed statim accipit librū
& vadit ad locum Euangelij de more, Ceroferarij
manibus iunctis, sine cereis & thuribulo, & cum
ad locum peruenerint, cantat de more, stante vero
sus cum Celebrante manibus iunctis, reliquum
Passionis manibus iunctis absolutè sine *Dominus*
vobiscum, sine signo Crucis, sine incenso Subdia-
cono tenente librum.

17. His finitis Celebrans stans in cornu Episto-
læ incipit absolutè, & cantat primò monitiones
cantu in Missali præscripto, postea orationes in
tono orationis ferialis, Monitiones cantat ma-
nibus iunctis, orationes verò manibus extensis
numquam genuflectens. Interim Ministri stant
post Celebrantem manibus iunctis vnus post a-
lium, Diacono dicente, *Electamus genua* quando
opusest, & Subdiacono *Leuate*.

18. Ad orationem pro Papa, quando eius ex-
primitur nomen Celebrans versus librum capue-
tinas, omnesq; alij, interim omnes tam
ad

ad monitiones, quàm ad orationes stant, nisi quando dicitur *Flectamus genua*. Quando Imperator non est coronatus Celebrans dicit *Oremus* pro Christianissimo Imperatore nostro Electo N. Non autem addi debet vel potest, nomen Regis vel alterius Principis seu Domini loci, hoc enim esset contra Bullam Pij V.

19. Dictis orationibus Celebrans in eodem cornu Epistolæ deposita Planeta accedit ad cornu Epistolæ, & ibi in posteriori parte anguli Altaris accipit à Diacono Crucem in Altari præparatam, atque stans ibidem versus populum in medio Diaconi à dextris, & Subdiaconi à sinistris eius, versu quasi facie ad Crucem, manu dextra detegit illius summitatem, vsque ad Crucis transversum, ita tamen ut caput Crucifixi non appareat; Tum Celebrans ambabus manibus elevans Crucem reuerenter ad oculorum altitudinem & eam populo ostendens, voce graui ex libro Missalis ante eum sustentato per aliquem ministrum incipit solus Antiphonam *Ecce lignum Crucis*, quod Diaconus & Subdiaconus prosequuntur cum Celebrante, vsque ad *Venite adoremus* quod Chorus cantat, eoque tempore omnes genuflectunt, & capite profunde demisso excepto solo Celebrante qui semper stat.

20. Deinde Celebrans procedit ad anteriorem partem anguli eiusdem cornu Epistolæ, in eodem scilicet loco, vbi dicit Introitum Missæ, & stans etiam in medio ministrorum versus populum, ac detegens brachium Crucis dextrum, & caput figuræ Crucifixi, elevansque eam paulisper altius quam prius repetit etiam altiori voce *Ecce lignum Crucis*. Et Ministri prosequuntur *In quo salus, &c.* & postea Chorus *Venite adoremus* omnibus genuflexis, ut supra.

21. Denique Celebrans procedit ad medium
Altaris,

Altaris, & stans, vt supra, versus populum totam Crucem detegens tradit velum Subdiacono vel Acolyto adhuc altius Crucem eleuans, etiam altius cantat *Ecco lignum Crucis*, alijs cantantibus & genuflectentibus vt supra dictum est.

21. Postea Celebrans sine Ministris, descendit per latus Euangelij, ad locum vbi paratus est cussinus, ambabus manibus portans Crucem eleuatam facie Crucifixi versa ad populum, & genuflectens eam collocat reuerenter super dictum puluinar. Interim omnes Cruces per Sacristam in Ecclesia denudari possunt.

23. Dum Celebrans sic Crucem aptat in loco suo, Ministri sacri, & omnes alij manent genuflexi, eaque sic aptata surgit, & facta iterum genuflexione, recedit ad sedem suam ad latus Epistolæ cum ministris. Tum Celebrans deponit calceamenta, & solus manibus iunctis procedit deuotè oculis demissis ad Crucem adorandam, ter genuflectens in tribus distinctis locis, in æquali distantia orando pro vnaquaque vice, *Adoramus te Christe, & benedicimus tibi, quia per Sanctam Crucem tuam redemisti mundum.*

24. Postquam Celebrans adorauerit Crucem deuotè, surgit & iterum facta genuflexione Crucis & inclinatione Altari, redit per breuiorem viam ad sedem suam in cornu Epistolæ, vbi resumat calceamenta & planetam, tum capite recto sedet.

25. Deinde ministri Diaconus & Subdiaconus etiam discalceati manibus iunctis procedunt simul ad Crucem ter genuflectentes sicut Celebrans, & orantes ad loca designata, & ambo simul genuflectunt ante Crucem, eamque Diaconus a dextris Subdiaconi prius osculatur & adoratur. Ita autem prædicti ministri sint ambo genuflexi ante Crucem, & omnes alij postea, vt ipsa

Crux sit quasi in medio vtriusque dum adorant; simul verò surgentes iterum genuflectunt simul Cruci, & ambo simul surgunt. Deinde ambo redeunt ad Celebrantem, cui se inclinant & resumunt Calceamenta, ac statim sedent cum illo, recto capite.

26. Postea Celebrans sedens cum dictis ministris, librum Missalis hinc inde ante eum sustentibus, legit impropria submissa voce, quibus lectis defertur liber ad cornu Epistolæ.

Cerem. Epif. lib. 2. c. 25. 27. Si qui sunt Prælati scilicet Episcopi, aut alij extranei, adorant statim post Celebrantem etiam discalceati, Episcopus verò proprius eam primus adorat etiam discalceatus.

28. Deinde accedunt Clerici de Choro bini, si multi sint, alias unus post alium incipiendo à dignioribus, eundem ordinem seruantes, quem prædicti ministri sacri genuflectentes ad loca designata simul, & simul adorantes, & simul surgentes, & si contingat eos transire ante Celebrantem illi se inclinant.

Cerem. Epif. lib. 2. c. 15. 29. Facta adoratione à Clericis, Laici eodem modo Crucem adorare possunt, hac enim die quilibet Laicus etiam princeps post Clerum præ adoratione Crucis accedere debet, cum sit actus profundæ humilitatis.

30. Quamprimum Celebrans procedit ad adorandam Crucem, cantantur in Choro impropria vbi habentur in Graduali.

31. Circa finem adorationis Ceroferarij accendunt cereos altaris, & Diaconus facta Celebranti inclinatione sumens de Credentia Butyram cum corporali & purificatorio defert ad Altare, explicat corporale solito more in medio, & iuxta illud ponit Purificatorium: atque finita adoratione, Crucem reuerenter accipit & reportat ad Altare, quam in altaris medio ponit, & facta
Cruci

Crucigenuflexione redit ad Celebrantem.

32. Postea ordinatur Processio ad locum, ubi pridie SS. Sacramentum repositum fuerat hoc ordine præcedunt Thuriferarij cum thuribulis & suis nauiculis, deinde Subdiaconus cum Cruce medijs inter Ceroferarios; postea Clerici bini & bini cum candelis extinctis, ultimo Celebrans cum ministris præcedentibus, manibus iunctis.

33. Cum Celebrans, & omnes alij ad dictum Sacellum peruenerint ipse & ministri sacri, statim ac Sacellum ingressi fuerint genuflectunt surgunt & ad altare accedunt, ante quod iterum genuflectunt, tum seniores hinc inde prope altare, iuniores prope Crucem, se collocant & simul genuflectunt sicq; genuflexi parumper orant deuotè, & interim accenduntur faces & candelæ Clericorum, quæ non extinguuntur nisi post assumptionem Sacramenti.

34. Tum solus Diaconus surgens ab oratione, & facta genuflexione, aperit capsulam, in qua reconditum est corpus Domini, eaq; aperta, iterum genuflectit, & accedit ad Celebrantem, cui ministrat nauiculâ thuris, sacerdos surgens absq; benedictione imponit incensum duobus thuribulis, tum genuflexus accepto primo thuribulo ter incensat de more SS. Sacramentum in silencio inclinans profundè caput antè & post, deinde reddito thuribulo imponitur per ministros humeris Celebrantis velum oblongum album, ita ut æqualiter pèdeat.

35. Postea Diaconus ascendit ad Altare, & facta genuflexione, extrahit Calicem velo suo paruo rectum de capsula, tenens illum dextrâ per nodum & sinistra per pedem tradit Celebranti genuflexo, qui nodum ipsius sinistra accipit & mox extremitatibus veli ab eius humeris pendentis eundè regit. Cantores genuflexi inchoant Hymnum *Vexilla Regis prodeunt*, què prosequitur Chorus.

36. Interim Celebrans surgit, & procedunt ordine quo venerant, defertur Baldachinum super Sacramentum: & duo Acolythes cum thuribulis contineant SS. Sacramentum incensant.

37. Cum Celebrans peruenerit ad Altare, stans in secundo gradu, tradit Calicem Diacono genuflexo super suppedaneum Altaris in cornu Epistolæ, qui statim surgens illum collocat in medio corporalis, adhuc velo tectum & genuflectit, atque sublato per Subdiaconum velo oblongo Celebrantis, imponit Sacerdos sanctus thuribulo, & genuflexus iterum SS. Sacramentum ter thurificat.

38. Facta incensatione & reddito thuribulo Sacerdos ascendit cum ministris ad altare, ubi iterum genuflectunt, Diaconus amouet paruum velum de Calice patenam & pallam de super, patenam autem tenet eleuatam super corporale coram Celebrante, qui Calicem accipiens, ex eo deponit Sacram Hostiam super dictam patenam ambo aduertentes vt nullo modo hostiam tangant, & eundem Calicem reponit in loco solito.

39. Tum Celebrans reuerenter accipiens patenam de manibus Diaconi ambabus etiam manibus, sine osculis Hostiam ponit super corporale in medio eius nihil dicens, & sine vilo signo Crucis cum patena, quam statim non subtus, vt aliàs, sed super corporale, ob reuerentiam Sacramentum specierum, collocat. Si fortè ex inaduertentia sacram Hostiam tetigerit, digitos abluat in aliquo vase, & tergit purificatorio, digitorum verò ablationem ipse Celebrans sumet post Communionem suam.

40. Tum Diaconus imponit vinum in Calicem (quem non prius extergit) & Subdiaconus aquam, quam Sacerdos non benedicit, nec dicit super eam orationem consuetam scilicet

Deus qui humana, &c. sed accipiens Calicem à Diacono, reponit illum sine signo Crucis in loco suo paulò post medium Corporalis, illumque Diaconus sine vlla genuflexione cooperit palla sua. Deinde Diaconus præbet Celebranti Naviculam thuris, qui imponit incensum in thuribulo absque benedictione & incensat oblata, & Altare more solito, dicens *Incensum istud, & Dirigatur Domino* genuflectens ante & post, & quandoque transit ante Sacramentum, Ministris Sacris tunc hinc inde stantibus & planetam eius hinc inde elevantibus.

41. Finitâ incensatione, Celebrans in cornu Epistolæ reddit thuribulum Diacono dicens *Accendat in nobis* sine osculis & hic statim Thuriferario, quia nec Celebrans, nec alij villo modo incensantur, deinde Celebrans reddito thuribulo descendit in planum extra gradus Altaris in parte Epistolæ nihil dicens & lauat manus facie ad populum conuersa.

Carem. Episc.
lib. 2. c. 26.

42. Deinde redit Celebrans ad medium Altaris, ibique iunctis manibus super Altare de more, inclinatus submissa voce dicit *In Spiritu humilitatis*, quo dicto & altari osculato, genuflectit, versusque populum in cornu Evangelij, ne minimum terga vertat Sacramento dicit more solito *Orate fratres*, & per eandem viam, non perficiens circulum, redit ad medium genuflectens iterum: non responderetur *Suscipiat Dominus*, ut alias, sed omissis alijs omnibus Celebrans cantat in cantu feriali *Oremus, Præceptis, &c.* eo modo quo in Missa feriali in cuius fine Chorus respondet de more *sed libera nos à malo.*

43. Sacerdos dicto sub silentio à seipso *Amen*, eadem voce qua dixit *Pater noster*, absolute sine *Oremus*, in tono ferialis Orationis dicit *libera nos* manibus extensis vsque ad finem non signans se

cum Patena vr aliàs & in fine Chorus altà voce respondet, *Amen.*

44. Tunc Celebrans genuflectit deuotè, surgit, submittit patenam hostiæ, quam dextera tantum accipiens eleuat, ita vr à populo videri possit, figens semper in eam oculos, & aduertens ne limites Corporalis excedat, non tamen eleuat Patenam cum ea, sed eam sinistra tenet super corporale. Diaconus & Subdiaconus tunc genuflectunt in secundo gradu, non eleuantes tamen Planetam Celebrantis.

45. Eleuata Hostia, Celebrans eadem manu dextra reponit eam super patenam, & statim iterum genuflectit, surgit, sicut ministri sacri cum eo, & Diaconus accedit ad dexteram & Subdiaconus ad sinistram Celebrantis, discoopertit Calicem sine genuflexione, quia in eo non est SS. Sacramentum, tum Celebrans sacram Hostiam in tres partes diuidit, more solito, quantum minimam ponit in calice nihil dicens & sine benedictione, *Pax Domini* non dicitur, neque *Agnus Dei*, neque pacis osculum datur. Postremum prætermittis duabus primis orationibus, dicit tantum tertiam scilicet *Perceptio corporis*, &c. manibus iunctis super altare, vr aliàs.

46. Celebrans dicta oratione *Perceptio* genuflectit, & surgens dicit reuerenter *Panem caelestem*, &c. accipit Hostiam cum Patena, & dicit ter de more inclinatus cum ministris, *Domine non sum dignus*, ter percutiens sibi pectus. Quo dicto erectus signat se cum SS. Sacramento dicens *Corpus Domini*, &c. illudque de more accipit reuerenter, cubitis super altare positis. Ministris interim vr aliàs profundè inclinatis, qui postea erigunt se dum Celebrans quiescit in meditatione SS. Sacramenti.

47. Mox, omissis alijs quæ dici solent in sumptibus.

sumptione sanguinis, Subdiaconus detegit Calicem, & debita facta ob omnibus genuflexione, Celebrans accipit Calicem & particulam Hostiæ cum viro reuerenter sumit de Calice nihil dicens neque se signans. Tum Subdiaconus ministrat de more ampullas vini & aquæ, & facta sumptaque tantum ablutione, non purificatione digitorum cum viro & aqua, ac ore extersore alias, manibus iunctis ante pectus dicit *Quod ore sumpsimus, &c.*

48. Tunc & non prius omnes ceteri à Clericis delati, faces & intortitia extinguuntur, Celebrans verò dicto *Quod ore, &c.* non dicit *Corpus tuum Domine*, nec post Communionem nec *Placeat tibi*, nec benedictionem, sed statim Diaconus in parte Euangelij claudit librum, Subdiaconus plicat corporale, imponit Bursæ, Calicem reuoluit, & more solito reponit ad Gradinam.

49. His expletis Celebrans cum ministris descendit in planum, vbi facta Altari genuflexione reuerentia redit in Sacristiam. Deinde in Choro dicuntur Vesperæ sine cantu, ad quas Celebrans, & omnes alij genuflectunt dum dicitur Versus *Christus factus est* & dicto Psalmo *Miserere mei Deus* Celebrans subdit Orationem *Respice quaesumus*, quibus dictis Acolythy denudant altaria.

30. Pyxis cum paruis hostijs consecratis pro infirmis defertur per Sacerdotem superpelliceo & stola albi coloris indutum, ex Sacello in quo antea erat, ad Sacristiam, vel alium locum paratum cum luminibus, non verò ad maius Altare, ne in matutinis sequentibus & officio Sabbarhi Sancti sint alia luminaria præter præscripta.